

Да праблемы перыядызацыі беларуска-паўднёваславянскіх літаратурных сувязяў.

Жыркевіч Т.І., БДУ

Перыядызацыя беларуска-паўднёваславянскіх літаратурных сувязяў мае свае адметныя рысы. Яны абумоўлены гістарычным лёсам адзначаных народаў, якія былі падпарадкаваны на працягу амаль усяго свайго развіцця іншым нацыям. Калі закранаць праблему перыядызацыі ўвогуле, то пэўныя факты літаратурных сувязяў паміж беларускім і паўднёвымі народамі можна знайсці і ў старажытны перыяд. Але наша задача – даць агляд літаратурных зносін названых народаў толькі на працягу апошняга стагоддзя.

XX стагоддзе з’явілася якасна новым перыядам літаратурных сувязяў славянскіх народаў. Галоўным фактарам тут выступаюць адраджэнцкія тэндэнцыі, якія сталі вынікам нацыянальна-вызваленчых рухаў XIX стагоддзя.

Літаратурныя сувязі беларусаў і паўднёвых славян ў XX стагоддзе развіваліся нераўнамерна. Можна вызначыць два падэтапа. Першы акрэсліваецца рамкамі ад пачатку стагоддзя да другой сусветнай вайны. Другі – з пачатку 50-х гадоў да сучаснасці. Абодва яны па якасці дачыненняў адрозніваюцца, маюць свае асаблівасці.

Да другой сусветнай вайны літаратурныя ўзаема сувязі адзначаных народаў не мелі сістэмнасці. На гэта маецца некалькі прычын. Асноўная з іх – палітычныя абставіны. Усе кантакты з Беларуссю праходзілі ў рамках савецка-замежнага супрацоўніцтва. Урады тагачасных Югаславіі і Балгарыі, як правіла, адмаўляліся ад кантактаў на дзяржаўным узроўні з савецкай рэспублікай. Тэя нешматлікія сувязі, якія мелі месца, у асноўным абмяжоўваліся фактамі перакладаў мастацкіх твораў. Яны змяняліся ў такіх югаслаўскіх выданнях, як харвацкі “Агляд”, славенскія “Парастак”, “Дом і свет”, “Люблянскі зван”, у балгарскіх газетах “Паведамленні”, “Накавальня”, “РЛФ”. Па звестках аўтараў кнігі “Беларуская савецкая літаратура за мяжой”, у 20-30-е гады сталі друкавацца артыкулы, якія “стваралі даволі шырокую панараму новай беларускай літаратуры”. Іх аўтарамі з’яўляліся Т.Паўлава, Хр.Радзеўскі, А.Тодараў, А.Агнянаў-Рызор і іншыя. Асобную ўвагу звяртае на сябе “Усеславянскі зборнік”, выдадзены ў 1930 годзе ў Заграбе. Ён аб’ядноўвае 35 артыкулаў вучоных усіх славянскіх народаў, у тым ліку працы беларускіх даследчыкаў пра беларускую мову, літаратуру, культуру. З беларускага боку таксама праяўлялася цікавасць да літаратуры паўднёвых славян. Творчасць іншаславянскіх пісьменнікаў і вучоных асвятляў часопіс

“Маладняк”. Беларускімі выдавецтвамі было выпушчана каля дзесяці твораў югаслаўскай літаратуры. Такім чынам, узасмазбліжэнне культур і літаратур Беларусі, з аднаго боку, Югаславіі і Балгарыі, з другога, набыло пэўную актыўнасць і адпаведныя перспектывы. Аднак працэс узасмасувязяў быў перапынены другой сусветнай вайной.

З сярэдзіны 50-х годоў аднаўляецца знаёмства народаў паўднёвых славян з беларускай мастацкай літаратурай. У Югаславіі перакладчыкамі і папулярызатарамі твораў беларускіх паэтаў і празаікаў сталі М.Дзівойчыч, М.Джэржавіч, Р.Пайковіч, Д.Якшыч, Я.Зор і іншыя. У Балгарыі прапагандыстамі беларускай культуры сталі Х.Ганаў, Л.Герарава, Н.Інджоў, А.Германаў, Н.Вылчаў і іншыя. А ў Беларусі такія ролі выконвалі Л.Самасейка, Н.Гіленіч, В.Цімафеева, Л.Цімашкова, В.Нікіфаровіч, А.Мажэйка і інш.

Калі больш дакладна даследваць праблему перыядызацыі беларуска-паўнёваславянскіх узасмадачынненняў пасля другой сусветнай вайны, то можна вылучыць таксама падперыяды ў іх развіцці: 50-60-е гады – скачок у развіцці культурных і літаратурных адносін; 70-80-е гады – пашырэнне супрацоўніцтва, з’яўленне сур’ёзных літаратуразнаўчых і манаграфічных даследаванняў параўнальнага характару і па ўзасмасувязям літаратур; 90-е гады – перыяд аслаблення кантактаў у выніку палітычных змен. Але трэба адзначыць магчымасць выступлення ў іх Беларусі як самастойнай дзяржавы, што несумненна з’яўляецца станоўчым момантам на гэтым вітку літаратурных узасмасувязяў.